HỌC VIỆN NGOẠI GIAO
GS.TS. VŨ DƯƠNG HUÂN (Chủ biên)

NGOẠI GIAO VÀ CÔNG TÁC NGOẠI GIAO

SÁCH CHUYÊN KHẢO
(Xuất bản lần thứ năm, có sửa chữa, bổ sung)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

NGOẠI GIAO
VÀ CÔNG TÁC NGOẠI GIAO

Biên mục trên xuất bản phẩm
của Thư viện Quốc gia Việt Nam

Vũ Dương Huân

Ngoại giao và công tác ngoại giao / Vũ Dương Huân ch.b - Xuất bản lần thứ 5. - H. : Chính trị Quốc gia, 2022. - 588tr. ; 24cm

ISBN 978-604-57-7613-1

1. Ngoại giao 2. Công tác ngoại giao 3. Sách chuyên khảo

327.2 - dc23

CTK0336p-CIP

HỌC VIỆN NGOẠI GIAO
GS.TS. VŨ DƯƠNG HUÂN (Chủ biên)

NGOẠI GIAO VÀ CÔNG TÁC NGOẠI GIAO

SÁCH CHUYÊN KHẢO
(Xuất bản lần thứ năm, có sửa chữa, bổ sung)

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT
HÀ NỘI - 2022

ST

LỜI NHÀ XUẤT BẢN

Ngoại giao là một lĩnh vực nghiên cứu rộng lớn, bao hàm nhiều nội dung. Công tác ngoại giao vừa là khoa học vừa là nghệ thuật. Trong lịch sử ngoại giao thế giới đã có nhiều sách, tài liệu về ngoại giao và công tác ngoại giao. Đối với Việt Nam, trong bối cảnh hội nhập quốc tế sâu rộng và toàn diện như hiện nay, các hoạt động ngoại giao càng trở nên quan trọng, đặc biệt khi Việt Nam mở rộng và tham gia ngày càng sâu vào các cơ chế song phương và đa phương. Nhiệm vụ của ngoại giao và công tác ngoại giao là giữ vững môi trường hòa bình, tạo các điều kiện quốc tế thuận lợi cho công cuộc đổi mới, đẩy mạnh phát triển kinh tế - xã hội, công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc, đồng thời góp phần tích cực vào cuộc đấu tranh chung của nhân dân thế giới vì hòa bình, độc lập dân tộc, dân chủ và tiến bộ xã hội. Vì vậy, yêu cầu về kiến thức, kỹ năng, phong cách đối ngoại là rất lớn.

Để cung cấp cho bạn đọc, đặc biệt là những người làm công tác đối ngoại, những hiểu biết cụ thể trong công tác ngoại giao, Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật tổ chức xuất bản lần thứ năm cuốn sách ***Ngoại giao và công tác ngoại giao*** do GS. TS. Vũ Dương Huân, nguyên Giám đốc Học viện Ngoại giao, nguyên Đại sứ Việt Nam tại Ba Lan, Ucraina, nguyên Tổng lãnh sự nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam tại

Viễn Đông, Liên bang Nga biên soạn. Cuốn sách có 15 chương, giới thiệu một cách hệ thống các nội dung của ngoại giao như: các khái niệm ngoại giao, cơ quan đại diện ngoại giao, thư tín ngoại giao, tiếp xúc ngoại giao, ngoại giao kinh tế, ngoại giao văn hóa, đàm phán ngoại giao, văn kiện ngoại giao, lễ tân ngoại giao, v.v.. Trong lần xuất bản này, tác giả đã chỉnh sửa, bổ sung nhiều thông tin mới. Cuốn sách có thể xem như một giáo trình phục vụ việc giảng dạy và học tập chuyên ngành quan hệ quốc tế, là một tài liệu tham khảo bổ ích phục vụ công tác bồi dưỡng cán bộ về hội nhập quốc tế, đồng thời góp phần đáp ứng nhu cầu tìm hiểu, nghiên cứu của đông đảo bạn đọc.

Xin giới thiệu cuốn sách với bạn đọc.

Tháng 4 năm 2022

NHÀ XUẤT BẢN CHÍNH TRỊ QUỐC GIA SỰ THẬT

MỤC LỤC

		Trang
Lời tựa cho lần xuất bản thứ năm		11
	Chương I	
	NHẬN THỨC CHUNG VỀ NGOẠI GIAO VÀ CÔNG TÁC NGOẠI GIAO	13
I.	Khái niệm ngoại giao	13
II.	Phân loại ngoại giao	21
III.	Vài nét về sự phát triển của ngoại giao	39
IV.	Công tác ngoại giao và nghề ngoại giao	50
	Chương II	
	CÁC CƠ QUAN QUAN HỆ ĐỐI NGOẠI CỦA NHÀ NƯỚC	72
I.	Khái niệm và phân loại cơ quan quan hệ đối ngoại của nhà nước	72
II.	Bộ Ngoại giao	84
III.	Bộ Ngoại giao nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam	91
	Chương III	
	CƠ QUAN ĐẠI DIỆN NGOẠI GIAO	104
I.	Công nhận quốc gia và thiết lập quan hệ ngoại giao	104
II.	Các loại hình cơ quan đại diện ngoại giao	107
III.	Chức năng, nhiệm vụ của cơ quan đại diện ngoại giao	112
IV.	Cơ cấu tổ chức cơ quan đại diện thường trú	119
V.	Thủ tục bổ nhiệm, nhậm chức và kết thúc nhiệm kỳ của người đứng đầu cơ quan đại diện ngoại giao	121
VI.	Thành viên cơ quan đại diện. Hàm, cấp ngoại giao	126
VII.	Đoàn Ngoại giao	134

Chương IV

THƯ TÍN NGOẠI GIAO 139

I. Các loại thư tín ngoại giao 140

II. Một số "công văn" ngoại giao đặc biệt 148

III. Những điều cần lưu ý khi soạn công văn ngoại giao 161

Chương V

TIẾP XÚC NGOẠI GIAO 163

I. Tầm quan trọng của tiếp xúc ngoại giao 163

II. Đối tượng tiếp xúc 165

III. Các loại tiếp xúc ngoại giao 173

IV. Chuẩn bị tiếp xúc, đàm thoại 176

V. Nghệ thuật tiếp xúc, đàm thoại 178

VI. Sau tiếp xúc, đàm thoại 182

Chương VI

CÔNG TÁC NGHIÊN CỨU Ở CƠ QUAN ĐẠI DIỆN NGOẠI GIAO 184

I. Tầm quan trọng của công tác thông tin, công tác nghiên cứu 184

II. Yêu cầu đối với thông tin ngoại giao 186

III. Nguồn thông tin 191

IV. Xử lý thông tin: Các hình thức báo cáo thông tin 196

Chương VII

CÔNG TÁC LÃNH SỰ 204

I. Vài nét về lịch sử hình thành cơ quan lãnh sự 204

II. Tổng quát chức năng, nhiệm vụ lãnh sự 208

III. Hệ thống cơ quan lãnh sự 211

IV. Thành lập cơ quan lãnh sự 217

V. Nhiệm vụ cụ thể của lãnh sự ngoài nước 220

Chương VIII

CÔNG TÁC THÔNG TIN, BÁO CHÍ VÀ THÔNG TIN ĐỐI NGOẠI 280

I. Nhận thức chung về công tác báo chí - thông tin đối ngoại 280

II. Công tác báo chí - thông tin đối ngoại của Bộ Ngoại giao 288

III. Một số công tác báo chí - thông tin đối ngoại chủ yếu hiện nay 293

Chương IX

NGOẠI GIAO VĂN HÓA 306

I. Khái niệm ngoại giao văn hóa 306
II. Tầm quan trọng của ngoại giao văn hóa 309
III. Nội hàm của ngoại giao văn hóa 316
IV. Các loại hình hoạt động chính của ngoại giao văn hóa 317
V. Công tác văn hóa đối ngoại của Bộ Ngoại giao 324

Chương X

NGOẠI GIAO KINH TẾ 333

I. Nhận thức về ngoại giao kinh tế 333
II. Nội dung ngoại giao kinh tế 341
III. Một số kỹ năng tiến hành ngoại giao kinh tế 348
IV. Thành tựu và hạn chế trong ngoại giao kinh tế 361

Chương XI

ĐÀM PHÁN QUỐC TẾ 364

I. Một số vấn đề chung về đàm phán ngoại giao 364
II. Kỹ thuật đàm phán ngoại giao 395
III. Phong cách dân tộc trong đàm phán ngoại giao 419

Chương XII

VĂN KIỆN NGOẠI GIAO 456

I. Khái niệm 456
II. Các loại văn kiện ngoại giao 456
III. Soạn thảo văn kiện ngoại giao 470

Chương XIII

NGOẠI GIAO ĐA PHƯƠNG 473

I. Nhận thức chung về ngoại giao đa phương 473
II. Vài nét về lịch sử phát triển ngoại giao đa phương 475
III. Quy trình hội nghị quốc tế cấp Chính phủ 484

IV. Điều ước quốc tế đa phương 487
V. Ngoại giao đa phương của Việt Nam 492

Chương XIV

LỄ TÂN NGOẠI GIAO 517
I. Lễ tân ngoại giao trong quan hệ quốc tế 517
II. Vài nét về lịch sử lễ tân ngoại giao 519
III. Nghi thức đón tiếp người đứng đầu cơ quan đại diện ngoại giao và đón lãnh đạo cấp cao nước ngoài 520
IV. Ngôi thứ ngoại giao 527
V. Vị trí danh dự và cách sắp xếp chỗ 530
VI. Tiệc ngoại giao 532
VII. Trang phục 546
VIII. Xưng hô và các câu lịch sự xã giao phổ biến và thông dụng nhất 549
IX. Treo cờ 552
X. Tặng quà, đồ lưu niệm 553
XI. Phép lịch sự xã giao 554

Chương XV

QUYỀN ƯU ĐÃI, MIỄN TRỪ NGOẠI GIAO, LÃNH SỰ VÀ CÁC TỔ CHỨC QUỐC TẾ 562
I. Khái niệm 562
II. Vài nét về lịch sử quyền ưu đãi, miễn trừ ngoại giao 563
III. Quyền ưu đãi, miễn trừ ngoại giao 564
IV. Quyền ưu đãi, miễn trừ lãnh sự 569
V. Quyền ưu đãi, miễn trừ đối với Liên hợp quốc và các tổ chức quốc tế 575
Danh mục tài liệu tham khảo 579

LỜI TỰA
CHO LẦN XUẤT BẢN THỨ NĂM

Cuốn sách *Ngoại giao và công tác ngoại giao* đã được Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật tổ chức biên tập, xuất bản bốn lần: lần đầu tiên là năm 2009, lần thứ hai năm 2010, lần thứ ba năm 2015, lần thứ tư năm 2018.

Ở lần xuất bản thứ năm này, theo gợi ý của Nhà xuất bản, tôi đã bổ sung, chỉnh sửa một số nội dung gắn liền với sự thay đổi của tình hình đất nước và một số sự kiện, văn bản có ý nghĩa định hướng quan trọng cho công tác đối ngoại, như:

Một là, tháng 01/2021, Đảng ta đã tổ chức Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII "thành công rất tốt đẹp" - lời Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng. Đại hội đã xác định rõ mục tiêu cụ thể để phát triển đất nước là "*Đến năm 2025, kỷ niệm 50 năm giải phóng hoàn toàn miền Nam, thống nhất đất nước*: Là nước đang phát triển, có công nghiệp theo hướng hiện đại, vượt qua mức thu nhập trung bình thấp; *Đến năm 2030, kỷ niệm 100 năm Ngày thành lập Đảng*: Là nước đang phát triển, có công nghiệp hiện đại, thu nhập trung bình cao; *Đến năm 2045, kỷ niệm 100 năm thành lập nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, nay là nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam*: Trở thành nước phát triển, thu nhập cao"[1]. Để thực hiện thắng lợi những mục tiêu đó, về công tác đối ngoại, Đại hội chỉ rõ cần "nâng cao hiệu quả công tác đối ngoại, hội nhập và vị thế, uy tín của Việt Nam trên trường quốc tế"[2].

1, 2. Đảng Cộng sản Việt Nam: *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, Nxb. Chính trị quốc gia Sự thật, Hà Nội, 2021, t. I. tr. 112, 282.

Hai là, ngày 14/12/2021, lần đầu tiên kể từ khi thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam cũng như từ khi nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa ra đời, Hội nghị Đối ngoại toàn quốc triển khai Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng - một Hội nghị chuyên sâu về công tác đối ngoại với quy mô toàn quốc - đã được tổ chức tại Thủ đô Hà Nội, thu hút sự quan tâm, chú ý của đông đảo những người làm công tác đối ngoại và toàn thể đồng bào, kiều bào trong nước cũng như ngoài nước. Tại Hội nghị này, Tổng Bí thư Nguyễn Phú Trọng đã có bài phát biểu quan trọng, khẳng định "trường phái đối ngoại và ngoại giao rất đặc sắc và độc đáo của Thời đại Hồ Chí Minh, mang đậm bản sắc "cây tre Việt Nam", "gốc vững, thân chắc, cành uyển chuyển", thấm đượm tâm hồn, cốt cách và khí phách của dân tộc Việt Nam".

Ba là, mới đây nhất, ngày 18/02/2022, Chính phủ đã ban hành Nghị định số 18/2022/NĐ-CP về Lễ nghi đối ngoại, thay thế Nghị định số 145/2013/NĐ-CP ngày 29/10/2013. Đây là một văn bản toàn diện và khoa học về các nguyên tắc và quy định thực hiện nghi lễ đối ngoại.

Ngoài ra, một số nội dung khác mà sách đề cập như: đàm phán ngoại giao, ngoại giao văn hóa, công tác thông tin - tuyên truyền đối ngoại,... cũng được chỉnh sửa, cập nhật thêm. Hy vọng rằng những bổ sung, chỉnh sửa trong lần xuất bản này sẽ đáp ứng tốt hơn nhu cầu của bạn đọc.

Nhân dịp này, tôi xin trân trọng cảm ơn những đóng góp, hỗ trợ nhiệt tình và trách nhiệm của Nhà xuất bản Chính trị quốc gia Sự thật trong suốt quá trình biên tập, xuất bản cuốn sách.

Đại sứ. GS. TS. VŨ DƯƠNG HUÂN

Chương I

NHẬN THỨC CHUNG VỀ NGOẠI GIAO VÀ CÔNG TÁC NGOẠI GIAO

I. KHÁI NIỆM NGOẠI GIAO

1. Nhận thức về ngoại giao trên thế giới

Từ "ngoại giao" có nguồn gốc từ tiếng Hy Lạp "diploma". Ở Hy Lạp cổ đại, người ta trao cho sứ giả đi đàm phán với quốc gia khác giấy chứng nhận, giấy ủy quyền. Khi đến nước tiếp nhận, các sứ giả trao giấy ủy quyền hay giấy chứng nhận đó cho người phụ trách công tác đối ngoại của quốc gia đó. Văn bản này được gọi là "diploma". Từ đấy xuất hiện từ "diplomacy", nghĩa là ngoại giao.

Tuy nhiên, bản thân từ ngoại giao sau này mới được sử dụng. Vào lúc giao thời giữa thế kỷ XVI - XVII, bên cạnh Quân vương, trong triều đình đã hình thành một cơ quan chuyên trách về đối ngoại. Nhiệm vụ của cơ quan này là trao đổi công văn, giữ quan hệ giữa các quân vương, tiếp nhận các vị sứ giả, tiếp đón các đoàn đại biểu nước ngoài. Ở nước Anh, từ "ngoại giao" được sử dụng đầu tiên vào năm 1645[1]. Năm 1693, một nhà triết học, ngôn ngữ học và toán học người Đức, theo yêu cầu của Pie Đại đế của nước Nga, đã soạn ra Bộ luật Ngoại giao.

---

1. Xem E. A. Satow: *Hướng dẫn thực hành công tác ngoại giao,* Mátxcơva, 1961, tr. 12 (tiếng Nga).

Mặc dù đã xuất hiện từ lâu, song khái niệm "ngoại giao" đến nay được hiểu khá khác nhau. Trước hết, nhà ngoại giao, nhà báo người Anh Nicolson cho rằng: "Trong ngôn ngữ nói, từ ngoại giao được sử dụng để ám chỉ nhiều nội dung rất khác nhau. Nó được hiểu là quan hệ đối ngoại. Trong các trường hợp khác lại ngụ ý là đàm phán. Từ này cũng được sử dụng để nói đến cơ quan ở nước ngoài của Bộ Ngoại giao. Cuối cùng từ này còn có nghĩa là khả năng đặc biệt khôn khéo trong đàm phán quốc tế và với nghĩa xấu là xảo quyệt trong thương lượng"[1]. Từ nhận thức trên, ông đồng tình với khái niệm về ngoại giao trình bày trong *Từ điển tiếng Anh Oxford:* "Ngoại giao là việc tiến hành quan hệ quốc tế bằng cách đàm phán, là phương pháp mà các đại sứ, công sứ... sử dụng để điều chỉnh và tiến hành các quan hệ đó, là công tác hoặc nghệ thuật của nhà ngoại giao"[3].

Nhà nghiên cứu luật quốc tế người Bỉ nhấn mạnh các khía cạnh khác nhau của từ "ngoại giao". Trước hết, ngoại giao là khoa học và nghệ thuật của cơ quan đại diện quốc gia áp dụng vào trong việc đàm phán... Đây cũng là một từ được sử dụng ít nhiều với nghĩa rộng, ám chỉ tổng thể các cơ quan đại diện của quốc gia, kể cả Bộ Ngoại giao hoặc là tổng thể các đại diện chính trị của họ. Cuối cùng, từ "Ngoại giao còn có nghĩa là nghề nghiệp của nhà ngoại giao"[2].

Trong cuốn *Giáo trình Ngoại giao,* ông Garden cho rằng, với nghĩa rộng "Ngoại giao là khoa học về quan hệ đối ngoại",

---

1, 3. H. Nicolson: *Diplomacy*, Oxford University Press, London, 1965, tr. 19, 15.

2. D. B. Levin: *Ngoại giao: Bản chất, phương pháp và hình thức,* Mátxcơva, 1962, tr. 9 (tiếng Nga).

còn theo nghĩa hẹp "Ngoại giao là nghệ thuật đàm phán chính thức"[1].

Cuốn từ điển nổi tiếng của Pháp *Dictionnaires le Robert*, Le Nouveau Petit Robert đưa ra định nghĩa: "Ngoại giao là hoạt động chính trị liên quan đến các mối quan hệ giữa các quốc gia: Đại diện quyền lợi của một chính phủ ở nước ngoài, quản lý công việc quốc tế, hướng dẫn và tiến hành đàm phán giữa các quốc gia"[2].

Ở Liên Xô trước đây và Liên bang Nga hiện nay, việc nghiên cứu về ngoại giao cũng rất được chú ý. Có khá nhiều công trình nghiên cứu lớn về ngoại giao. *Đại từ điển Bách khoa toàn thư* tái bản năm 1998 viết: "Ngoại giao là hoạt động chính thức của người đứng đầu nhà nước, chính phủ và của các cơ quan chuyên trách về quan hệ đối ngoại, nhằm thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ của chính sách đối ngoại của quốc gia, cũng như nhằm bảo vệ quyền lợi quốc gia ở nước ngoài. Từ "ngoại giao" có nguồn gốc từ tiếng Hy Lạp "diploma""[3].

Nhà nghiên cứu ngoại giao Liên Xô V.A. Dorin nhấn mạnh yếu tố quyền lợi quốc gia do giai cấp thống trị quyết định trong định nghĩa về ngoại giao của mình. Ông cho rằng: "Ngoại giao là hoạt động của các cơ quan quan hệ đối ngoại và của các đại diện quốc gia để thực hiện các nhiệm vụ chính trị đối ngoại của quốc gia, do quyền lợi của các giai cấp thống trị quyết định và

---

1. H. Nicolson: *Diplomacy, Sđd,* tr. 11.
2. Le Nouveau Petit Robert: *Dictionnaires le Robert,* Paris, 1994, tr. 649 (tiếng Pháp).
3. *Đại từ điển Bách khoa toàn thư*, Nxb. Moring, Mátxcơva, 1998, tr. 359 (tiếng Nga).

bảo vệ những quyền lợi và lợi ích quốc gia ở nước ngoài bằng phương pháp hòa bình"[1].

Giáo sư V.I. Popov, một nhà ngoại giao Nga nổi tiếng, tác giả của nhiều công trình khoa học lớn về ngoại giao, trong tập bài giảng của mình tại Học viện Ngoại giao Nga thì cho rằng, ngoại giao "là khoa học quan hệ quốc tế và nghệ thuật đàm phán của các nhà lãnh đạo quốc gia và chính phủ, của các cơ quan chuyên trách về đối ngoại như Bộ Ngoại giao, là sự tham gia của các nhà ngoại giao trong việc xác định chính sách đối ngoại của đất nước và là việc thực hiện chính sách đối ngoại bằng biện pháp hòa bình. Mục đích và nhiệm vụ chính của ngoại giao là bảo vệ quyền lợi quốc gia và của công dân mình"[2]. Một giáo sư Trung Quốc cũng nêu khái niệm về ngoại giao như sau: Một hành vi chính thức của quốc gia thông qua phương thức hòa bình, cơ quan đại diện, các đại diện chính thức, qua trao đổi đàm phán và các phương thức hòa bình khác thực hiện chủ quyền đối với bên ngoài để xử lý quan hệ đối ngoại của quốc gia và tham gia công việc quốc tế; ngoại giao là biện pháp quan trọng thực hiện mục tiêu đối ngoại quốc gia, đồng thời cũng là con đường quan trọng thúc đẩy sự hiểu biết lẫn nhau, tình hữu nghị giữa các dân tộc. Khía cạnh khác của ngoại giao là một loạt công cụ bảo vệ lợi ích quốc gia thực thi chính sách đối ngoại quốc gia như: ngoại giao chính trị, ngoại giao kinh tế, ngoại giao quân sự, văn hóa, tôn giáo, chính đảng, chính phủ, phi chính phủ...[3].

---

1. V.A. Dorin: *Cơ sở công tác ngoại giao,* Nxb. Quan hệ quốc tế, Mátxcơva, 1977, tr. 19 (tiếng Nga).

2. V.I. Popov: *Ngoại giao hiện đại: Lý luận và thực tiễn,* Nxb. Quan hệ quốc tế, Mátxcơva, 2003, tr. 15-16 (tiếng Nga).

3. Xem Tôn Triết: "Chiến lược ngoại giao mới "Hòa bình trỗi dậy" của Trung Quốc", Tài liệu tham khảo đặc biệt, Thông tấn xã Việt Nam, tháng 6/2004, tr. 23.

Còn các tác giả cuốn *Bách khoa Ngoại giao Ucraina* có nhận thức: "Ngoại giao là hoạt động chính thức của người đứng đầu nhà nước, chính phủ, bộ ngoại giao, các cơ quan đại diện ngoại giao và các cơ quan quan hệ đối ngoại khác, nhằm thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ chính sách đối ngoại của quốc gia, cũng như bảo vệ quyền, lợi ích của các tổ chức và công dân mình ở nước ngoài. Ngoại giao là một trong những phương tiện quan trọng nhất thực hiện chính sách đối ngoại... Đặc thù của ngoại giao là giải quyết các vấn đề tranh chấp bằng phương pháp hòa bình, bằng cách đàm phán... Ngoại giao là thực hiện quan hệ quốc tế bằng đàm phán và phương pháp mà các đại sứ, công sứ sử dụng..., là công tác, nghệ thuật của nhà ngoại giao..., là khoa học quan hệ quốc tế, là nghệ thuật đàm phán..."[1].

Ngoại giao vừa là khoa học vừa là nghệ thuật, song các học giả phương Tây thường chú ý khía cạnh nghệ thuật hơn là góc độ khoa học. Họ thường nhấn mạnh vai trò, tài năng cá nhân của các nhà ngoại giao, các nhà đàm phán.

2. Nhận thức về ngoại giao ở Việt Nam

Khái niệm ngoại giao được đề cập không nhiều trong sách báo Việt Nam. *Từ điển tiếng Việt* xuất bản năm 2001 viết: "Ngoại giao là sự giao thiệp với nước ngoài để bảo vệ quyền lợi của quốc gia mình và để góp phần giải quyết những vấn đề quốc tế chung"[2]. Còn các tác giả cuốn *Giáo trình Một số vấn đề cơ bản về nghiệp vụ ngoại giao* nêu nhận thức: "Ngoại giao là một khoa học mang tính tổng hợp, một nghệ thuật của những khả năng, là

1. *Bách khoa Ngoại giao Ucraina*, Nxb. Tri thức Ucraina, Kiép, 2004, tr. 362 (tiếng Ucraina).

2. Viện Ngôn ngữ: *Từ điển tiếng Việt*, Nxb. Đà Nẵng, 2001, tr. 683.

hoạt động của các cơ quan làm công tác đối ngoại và các đại diện có thẩm quyền, là công tác đối ngoại của nhà nước, bảo vệ quyền lợi, lợi ích, quyền hạn quốc gia, dân tộc ở trong nước và trên thế giới, góp phần giải quyết các vấn đề quốc tế chung bằng con đường đàm phán và các hình thức hòa bình khác"[1]. Đây là khái niệm tương đối hoàn chỉnh. Khái niệm đầy đủ nhất được trình bày trong *Từ điển Bách khoa Việt Nam*, ra mắt bạn đọc năm 2003. Các tác giả còn giới thiệu các khái niệm ngoại giao khác nhau như ngoại giao nhân dân, ngoại giao pháo hạm, ngoại giao đôla, ngoại giao bóng bàn, ngoại giao con thoi, ngoại giao không chính thức, ngoại giao phòng ngừa...

Về ngoại giao chính thức, *Từ điển Bách khoa Việt Nam* viết: Ngoại giao chính thức là "ngành khoa học mang tính tổng hợp, một nghệ thuật của các khả năng; là hoạt động chính thức của các cơ quan làm công tác đối ngoại và các đại diện có thẩm quyền thực hiện các nhiệm vụ chính sách đối ngoại của nhà nước nhằm bảo vệ các quyền lợi và lợi ích của nước mình, của các cơ quan, tổ chức và công dân mình ở nước ngoài; góp phần giải quyết các vấn đề quốc tế bằng con đường đàm phán và các hình thức hòa bình khác. Ngày nay, bên cạnh ngoại giao nhà nước còn có ngoại giao nhân dân. Đàm phán là nghệ thuật nhằm ngăn ngừa hoặc giải quyết các xung đột quốc tế, tìm kiếm thỏa hiệp hoặc giải pháp mà các bên cùng chấp nhận được, phát triển sâu rộng hợp tác quốc tế. Trước kia ngoại giao là công việc của các bộ trưởng ngoại giao, các đại sứ hoặc phái viên đặc biệt. Trong những thập niên gần đây, các vị đứng đầu quốc gia,

---

1. Học viện Quan hệ quốc tế: *Giáo trình Một số vấn đề cơ bản về nghiệp vụ ngoại giao*, Nxb. Chính trị quốc gia, Hà Nội, 2000, t. 1, tr. 19-20.

đứng đầu chính phủ cũng làm công việc ngoại giao thông qua những cuộc gặp thượng đỉnh, những chuyến thăm chính thức, viếng thăm làm việc và đàm phán cấp cao. Ngoại giao còn được tiến hành trong các hội nghị và gặp gỡ ngoại giao; chuẩn bị và ký kết điều ước quốc tế hoặc các văn kiện ngoại giao khác gồm hai bên hay nhiều bên, tham gia hoạt động của các tổ chức quốc tế và các cơ quan của tổ chức này"[1].

3. Định nghĩa về ngoại giao

Nói về ngoại giao, ta có thể kể ra hàng loạt cách hiểu khác nhau. Từ những phát biểu trên có thể rút ra một số nhận xét như sau về ngoại giao:

Ngoại giao có nghĩa rộng và nghĩa hẹp.

- Theo nghĩa hẹp, ngoại giao là nghệ thuật đàm phán;

- Theo nghĩa rộng, ngoại giao là hoạt động của nhà nước trong lĩnh vực đối ngoại, là công cụ quan trọng nhất, công cụ hòa bình thực hiện mục tiêu, nhiệm vụ chính sách đối ngoại của quốc gia;

- Là hoạt động của tất cả các cơ quan chuyên trách về quan hệ đối ngoại ở trung ương (cơ quan quan hệ đối ngoại theo hiến pháp) cũng như ở nước ngoài và những cán bộ làm công tác ngoại giao nhà nước;

- Là nghề nghiệp của nhà ngoại giao;

- Là khoa học và nghệ thuật, trước hết là nghệ thuật đàm phán;

- Mang tính giai cấp và dân tộc sâu sắc.

Với cách hiểu ngoại giao như phân tích ở trên thì định nghĩa được trình bày trong *Từ điển Ngoại giao* của Liên Xô trước đây

---

1. *Từ điển Bách khoa Việt Nam*, Nxb. Từ điển Bách khoa, Hà Nội, 2003, t. 3, tr. 119.